

УДК 327 (477)

Ю. І. Арабаджи*Криворізький факультет Запорізького національного університету***ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИХ
ВЗАЄМОВІДНОСИН НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ**

Досліджуються відносини між Україною і Росією у контексті проголошеного керівництвом нашої держави стратегічного курсу на європейську інтеграцію. Аналізується доктрина євразійства щодо України. Висвітлюються перспективи відносин України з Росією та з Євросоюзом.

Ключові слова: Україна, Росія, Європейський Союз, національні інтереси, зовнішньополітична стратегія, інтеграція, стратегічне партнерство.

Всебічний розвиток відносин з Росією як стратегічним партнером, поряд з реалізацією курсу на інтеграцію до Європи, посідає одне з ключових місць у структурі геополітичних пріоритетів України. Російська Федерація, залишаючись одним з провідних гравців на міжнародній арені, суттєво впливає на весь пострадянський простір. Особливо актуальна ця проблема для України, оскільки від знаходження шляхів та механізмів подолання протиріч у двосторонніх стосунках залежать майбутні російсько-українські політичні, економічні та культурні взаємовідносини. Забезпечення національних інтересів України залежить не тільки від рівня розвитку економіки, внутрішнього стану та військового потенціалу, а і від здатності будувати відносини з стратегічними партнерами, від багатосторонньої співпраці у реалізації зовнішньої політики.

Дослідженням проблем формування двосторонніх відносин України та Російської Федерації займалися такі російські вчені і політики як К. Гаджієв, О. Дугін, К. Затулін, Г. Зюганов, П. Циганков, В. Шемятенков а також такі відомі зарубіжні дослідники як З. Бжезинський, Н. Гвоздев, Д. Діл, У. Еллеманн-Дженсен, М. Емерсон, М. Калускі, Г. Кіссінджер, Т. Коулд, Т. Кузьо, Дж. Лестер, Ф. Мьоллерс, А. Ослунд, О. Рар. Ряд дослідників аналізують зовнішню політику Росії в рамках СНД, а також України, це Ю. Борко, І. Бусигіна, Л. Глухарев, Р. Гринберг, Д. Данилов, Ю. Матвієвський, Ю. Седякин, В. Сумарков, М. Шмельов.

Прибічники євразійського шляху розвитку (В. Головка, А. Гуцал, М. Калускі, А. Мартинюк, В. Медведчук, М. Погребинський) наголошують, що подальший розвиток відносин між Україною і Росією відповідає стратегічним цілям і тактичним потребам країни, виступають за участь нашої держави в Єдиному Економічному Просторі. О. Дергачов, В. Кириленко, С. Пирожков, М. Михальченко виступають за конструктивне співробітництво нашої держави і з Росією, і з Заходом. Дослідженням вітчизняної інтеграційної політики тільки в контексті її євроатлантичних вимірів займалися В. Горбулін, Г. Немиря, Г. Перепелиця, О. Чалий, В. Чалий, Р. Шпек.

Метою даної роботи є аналіз актуальних проблем українсько-російських відносин на сучасному етапі та прогнози щодо подальшого розвитку партнерства двох країн.

Досягнення поставленої мети дослідження передбачає вирішення таких основних завдань:

- оцінити сучасний стан взаємовідносин України і Росії;
- розглянути заяви окремих політиків щодо українсько-російських відносин;
- з'ясувати причини кризи партнерства між країнами;
- дослідити шляхи та механізми подолання проблем у двосторонніх відносинах;
- проаналізувати результати соціологічних досліджень з актуальних питань українсько-російських відносин;
- з'ясувати позицію провідних українських та зарубіжних експертів, політологів щодо майбутніх російсько-українських відносин;
- розглянути прогнози щодо подальшого розвитку партнерства двох країн;

Об'єктом дослідження є сучасний стан взаємовідносин України і Росії.

Предметом дослідження є напрямки реалізації подальшого партнерства двох країн.

Україна та Росія були і залишаються стратегічними партнерами, відносини між якими мають будуватись на основі взаємної поваги, доброї волі сторін та розуміння інтересів один одного. Співробітництво та партнерство мають бути взаємовигідними, оскільки економіки двох країн тісно взаємопов'язані. Але останні роки у двосторонніх відносинах України з Росією помітний певний елемент напруженості.

Перспективи зовнішнього курсу РФ та позиція В. Путіна щодо майбутніх російсько-українських відносин чітко просліджувались вже напередодні президентської кампанії в Росії на початку 2012 року: «Ми живемо в умовах ринку, і кожна країна захищає свої інтереси. Звичайно, все це повинно робитися по-партнерськи, але є речі набагато більш глибокі й важливі», – заявляв В. Путін. Він зазначав, що це стосується історичного коріння, загальної культури [1].

На увазі малась необхідність зміцнювання інформаційно-культурних центрів Росії в Україні, поглиблення гуманітарних відносин, оскільки, на думку Путіна, це важливіше за економічні зв'язки: розширення взаємної гуманітарної, культурної присутності дасть змогу збагатити палітру відносин Росії з Україною [2].

Одним із заходів зміцнення гуманітарних відносин має стати екзаме́н з російської мови та історії для мігрантів. Про це рік тому заявив керівник Федеральної міграційної служби Росії Костянтин Ромодановський [3].

Дану ідею В. Путін закріпив у своїй другій передвиборчій статті «Россия: национальный вопрос», в якій, по-суті, мова йде про примушення до асиміляції, про введення кримінальної відповідальності за порушення міграційних правил і норм реєстрації [4]. Згідно із пропонуваними поправками до чинного закону «Про правове становище іноземних громадян у РФ», мігранти, що приїжджають у Росію на роботу в сферах ЖКГ, торгівлі і побутового обслуговування, мають документально підтверджувати знання російської мови [3].

За неофіційними даними, у Росії знаходиться близько 7 мільйонів українців. Можливо, щоб полегшити у майбутньому долю українських заробітчан, вже влітку 2012 року Віктор Янукович заявив про розробку нової концепції гуманітарної політики України, яка, в першу чергу, стосується мовної сфери. Незабаром, у серпні набрав чинності закон України «Про засади державної мовної політики». У документі зазначено, що регіональна мова або мова меншин використовується на відповідній території у роботі місцевих органів державної влади, місцевого самоуправління. Також таку мову можна використовувати та вивчати у державних та комунальних навчальних закладах та використовувати в інших сферах суспільного життя у межах та порядку, визначених законом [5]. На думку наукового консультанта Центру Разумкова Миколи Мельника: «...проект (Закон) штучно вивіщує в Україні російську мову як над державною (українською), так і над іншими мовами національних меншин» [6].

Виникає питання: «Як мають розвиватись на цьому тлі російсько-українські відносини?» За результатами соціопитування Research & branding group, у лютому 2012 року 41 % жителів України оцінили українсько-російські міждержавні відносини як напружені і погані, тоді як у цілому добрими і добросусідськими їх назвали 17 % респондентів. Коментуючи такі результати, серед причин напружених стосунків директор компанії Євген Копатько назвав економічний аспект – вплив затягнутого газового конфлікту та несприятливість вітчизняного інформаційного поля – висвітлення україно-російських відносин, на його думку, є «досить негативним» [7].

Більш оптимістичними є відгуки окремих аналітиків та політичних діячів, щодо перспектив українсько-російських взаємовідносин. За словами депутата Верховної Ради Вадима Колесніченка «... зовнішньополітичний курс країни не зміниться, ... не зміняться і стратегічні відносини України з Росією. Буде поступальна інтеграція за напрямками, що цікавлять обидві країни». На думку ідеолога Партії регіонів

Михайла Чечетова, «... зміцниться не тільки політичне та економічне співробітництво, але і діалог між нашими народами. Ми, сподіваюся, знайдемо вирішення спірних питань, у тому числі – газового. Розглянемо варіант вступу до Митного союзу та ЄврАзЕС і приймемо правильне рішення». «Закручування гайок» припиниться, в Росії з'явиться більше свободи слова і прав для бізнесу, – впевнений політолог Вадим Карасьов. – Відносини України і Росії стануть набагато простішими, якщо українська влада зрозуміє: те, що сьогодні відбувається в Росії – завтра буде в Україні. Треба працювати на випередження» [8].

Але існують і менш приємні оцінки майбутніх українсько-російських відносин. Політика Росії щодо України зміниться лише в тому випадку, якщо президент України Віктор Янукович вирішить таки будувати зовнішню політику у напрямку ЄС. Про це заявив журналіст Матвій Ганапольський. Експерт зазначає, що певної політики у зовнішніх відносинах з Україною Росія не має: «У Росії є виключно економічні вимоги і бажання, ... міністерство закордонних справ – це Газпром. Вся політика Росії стосовно України провадиться лише щодо цін на газ, а також критики української Помаранчевої революції» [9].

Керівник Центру імені Бейца при Німецькій раді із зовнішньої політики Олександр Рар, зазначив: «Україна може натиснути на Росію в процесі врегулювання придністровського конфлікту. І тим самим продемонструвати Євросоюзу свою прихильність європейському курсу, а Москві – що у неї є невикористані можливості на Заході. ... Росія вимагає від України білоруський варіант. Україна буде намагатися цього не допустити і не віддати ГТС. Росія погрожує Південним потоком. Київ буде доводити, що у нього є підтримка на Заході. Проте для Путіна головною залишиться ідея реінтеграції на пострадянському просторі. Вона для нього важливіша, ніж думка ЄС» [10].

Про імперські настрої в Росії нагадав також професор Олександр Литвиненко: «Найголовніше питання, яке розв'язуватиме Росія – це перелаштування держави і суспільства із квазі-імперських рейок на рейки національної держави. Треба врахувати, що для усіх суспільних таборів країни ... ідея триєдиного російського народу – так званих велико-, біло- і малої Росії – не чужа. ... Домовитися із імперією в принципі можливо. Головне – данина і лояльність. З національною державою, яка розглядає Україну як частину себе, домовитися неможливо», – заявив політолог [11].

Дійсно, дуже складно буде Україні вести діалог про співпрацю з Росією, яка так гостро реагує на втрачені імперські володіння і так бажає повернути статус «великої держави». У сьомій статті свого передвиборчого циклу «Россия и меняющийся мир» Володимир Путін зауважив: «Для Росії існує можливість не тільки зберегти свою культуру, але й використовувати її як потужний фактор просування на глобальних ринках. Російськомовне простір – це практично всі країни колишнього СРСР і значна частина Східної Європи» [12].

Розпад Радянського Союзу Путін назвав «найбільшою геополітичною катастрофою ХХ століття», тому очевидним є те, що відновлення могутності і престижу Росії він вважає головним завданням, шляхи вирішення якої розглянемо далі.

Два найвідоміших методи «багога та пряника» ефективно використовувались Росією, зокрема у газовому питанні за часи прем'єрства Юлії Тимошенко, не залишаючи останній жодного варіанта, аніж слідувати умовам Кремля під час укладання непопулярних газових угод. Росія жорстко диктувала свої умови, у той час, коли Європа просто замерзала. Але ультиматуми часто викликають у подальшому протидію.

Наприкінці 2011 року вже Київ зробив спробу говорити з позиції сили, зрозумівши, що російська партія влади не має всенародної підтримки, в той час коли опозиційні виступи набирали сили. Вперше за час правління Віктора Януковича російським партнерам повідомили про те, що Україна в 2012 році закупить тільки 27 млрд кубометрів газу замість обумовленого в контракті обов'язкового мінімуму в 42 млрд кубометрів, при цьому штрафи за недобір Київ платити не має наміру. Росія має сама подати до Стокгольмського арбітражу, в якому Київ сподівається виграти суд та довести, що платити найбільшу і несправедливу ціну за газ в Європі, без жодних на те економічних обґрунтувань [13].

Однак, незадовго до виборів у Росії, Київ змінив «тональність висловлювань» щодо газових перемовин з Москвою на більш спокійну. Ймовірно, своєрідним російським «пряником» могла стати згода Кремля переглянути у подальшому газову угоду, враховуючи вимоги України, але тільки після перемоги на президентських виборах В. Путіна [14]. Однак, проблемою залишається відсутність компромісного рішення у сторін, яке б задовольнило всіх. На думку політтехнолога Віталія Бала, Росія має піти на певне пом'якшення своєї позиції, демонструючи потепління у стосунках, для інтеграційних процесів України в бік Росії [15].

Перед виборами до Думи прем'єр Путін написав статтю у газеті «Известия», в якій говорилось про євразійський єдиний економічний простір. Також визначався правильний шлях розвитку братніх народів (як слов'янських, так і інших пострадянських), що має реалізуватись у межах ініційованих Путіним інтеграційних утворів на кшталт Митного союзу, Єдиного економічного простору і в перспективі Євразійського союзу. Однак, підтримка ініціативи Росії Білорусією та Казахстаном не означає остаточної перемоги Путіна, зрозуміло, що без України цей амбітний проєкт не буде виглядати повним. Таку думку висловив Голова Державної Думи Росії Борис Гризлов: «... в Україні з Росією дуже багато точок дотику: підписані документи, які стосуються Зони вільної торгівлі, йдуть інтеграційні процеси з країнами СНД, встановлені тісні економічні зв'язки... Євразійський економічний простір буде неповним без України... Президент Віктор Янукович пропонує МС співпрацю за формулою «3 +1», однак російська влада виключає таку можливість і наполягає на повноцінному вступі» [16].

Модель нового об'єднання запропонованого Росією – Євразійського союзу, має відповідати таким принципам: країни учасниці повинні зберегти політичний суверенітет, але управління економіками має бути максимально інтегрованим. На думку В. Путіна: «... мова не йде про те, щоб у тому чи іншому вигляді відтворити СРСР. (...) на базі Митного союзу та ЄП необхідно перейти до тіснішої координації економічної та валютної політики, створити повноцінний економічний союз. Додавання природних ресурсів, капіталів, сильного людського потенціалу дозволить Євразійському союзу бути конкурентоспроможним в індустріальній і технологічній гонці, у змаганні за інвесторів, за створення нових робочих місць і передових виробництв» [17].

План реалізації Євразійського союзу, ініційованого В. Путіним, підтримали Н. Назарбаєв і О. Лукашенко: 18 листопада президенти Росії, Казахстану і Білорусії підписали у Москві декларацію про наміри, яка дозволить протягом п'яти років перетворити Євразійську економічну комісію (ЄЕК) в ефективно діюче об'єднання. Це один з перших кроків по перетворенню ідеї Євразійського союзу в реальність. На думку президента Казахстану: «Євразійський економічний союз стане потужним стимулом для процвітання наших народів, виведе наші країни на провідні позиції в глобальному світі» [18]. Президент Білорусії також заявляє: «Євразійський союз я бачу як невід'ємну частину загальноєвропейської інтеграції. Наш союз покликаний стати ключовим регіональним гравцем, який допоможе вибудовувати відносини з провідними світовими економічними структурами» [19]. Однак грузинський президент М. Саакашвілі назвав план Путіна по створенню євразійського союзу «Самою дикою ідеєю російських націоналістів», і особливо підкреслив, що відновлення в будь-якій формі міждержавного союзу під егідою Кремля означає неминучу реінкарнацію «темного минулого» [20]. Президент Узбекистану Іслам Карімов закликав поставитися до інтеграції з настороженістю і зазначив, що «такі об'єднання приймають все більш політичне забарвлення і цілком природно, що такий стан може мати негативний вплив на відносини і співробітництво членів об'єднань з іншими зарубіжними країнами» [21].

Прогнози провідних українських та зарубіжних експертів, політологів, політиків щодо перспективи реалізації Євразійського проєкту і участі в ньому України діаметрально розділились.

Український політолог Віталій Портніков назвав ідею Путіна щодо нового інтеграційного проєкту для Євразії утопією: «... інтеграція, в якій Москва грала б

головну роль – неможлива. А можлива лише така імітація інтеграції, котру Росія буде оплачувати. Як з Білорусією, економіка якої знаходиться на російському утриманні... Якщо на Білорусію ресурсів ще вистачає – то Україну Росія не потягне» [22].

Політтехнолог Михайло Погребинський навпаки переконаний, що Україна могла б стати тією зв'язкою, місцем зустрічі Європи з Росією – на базі тих цінностей, що прийнято називати демократичними [23].

Ще більш категорично висловлюється экс-глава адміністрації президента Віктор Медведчук, котрого, за певних умов, можна вважати своєрідним «рупором Кремля»: «... єдиним виходом для економіки України сьогодні є вступ до Митного союзу. Тому що Митний союз визначає в сьогоднішніх економічних умовах світової кризи можливість розвитку нашої економіки, високотехнологічних галузей, таких як авіабудування, суднобудування, ракети, космос, ВПК і багато іншого, продукція яких потрібна тільки в країнах Митного союзу і не потрібна в Євросоюзі» [24].

Однак на першій конференції Української платформи Форуму громадянського суспільства «Східного партнерства» переконливо прозвучали слова экс-першого віце-прем'єр-міністра Валерія Хорошковського: «Чинне законодавство України визначає євроінтеграцію головною перспективою держави. Відтак, заяви про імовірний вступ до Митного союзу – поза законом» [21]. Коментуючи цю заяву прем'єр Азаров підкреслив: «У кожного в Кабінеті міністрів є своя думка, але вона не відображає точку зору українського уряду ... Не треба видавати думки окремих міністрів за думку всього уряду» [25]. Але у будь-якому разі вступ України до МС суперечив би українській Конституції та головному її зовнішньополітичному пріоритету – європейській інтеграції й першочерговому її завданню – підписанню Угоди про створення ЗВТ між Україною і ЄС, як складової Угоди про асоціацію.

Також суттєво різняться погляди експертів щодо позитивних і негативних наслідків для України проекту ЄАС. На думку экс-голови Ради національної безпеки США Збігнева Бжезінського: «... якщо США не вдасться забезпечити широку співпрацю між основними гравцями Європи та світу, Росія може поглинути Україну. (...) Росія може використати свої енергетичні активи та пробудити імперські амбіції, поглинувши Україну» [26]. Анатолій Гриценко, экс-голова комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки та оборони також дотримується такої позиції: «Якщо влада зараз закрие європейську перспективу і поведе нас дружніми рядами в Євразійський союз, це може викликати поділ країни і зникнення України у нинішньому її вигляді з мапи Європи, без перебільшень» [27]. Причини такого сумного для України можливого сценарію намагався пояснити Григорій Перепелиця, доктор політичних наук, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка: «В статусі буферної зони Україну ніхто не залишить сьогодні. (...) Чи може Україна залишатися в буферній зоні при таких оголошених Путіним планах створення Євразійського союзу, а насправді «відновлення» Росії? Буферна зона швидко перетвориться в російську зону: російського рубля, російських законів. У такій ситуації Україна просто не може існувати довго як незалежна й суверенна держава» [28]. Практично не залишає шансів для незалежної України Ростислав Іщенко, президент Центру досліджень корпоративних відносин: «Входження України в Євразійський союз у нинішніх кордонах можливе. Галичину ніхто питати не зобов'язаний. Але якщо вже вони будуть дуже сильно «не хотіти», то можна і без них. (...) На підставі розрахунків українського уряду, при нинішніх цінах на газ країну просто немає на що утримувати. А також на підставі позиції уряду російського, Україна може розраховувати на перегляд ціни лише в рамках Митного союзу. (...) Доведеться робити вибір між розвалом країни і Митним союзом. Можна вибрати розвал. Тоді в Євразійському союзі Україна опиниться після громадянської війни, фізичного знищення більшої частини діючої політичної еліти та з остаточно зруйнованою економікою» [29].

Але існують також аргументи прихильників входження України до ЄАС, у першу чергу це розрахунки ймовірної економічної користі: ціна на російський газ може бути знижена в 3,5 рази – до 80 доларів за тисячу «кубів», а знижка складе аж 70 %,

після чого Україна зможе заощадити майже 8–10 млрд доларів на рік. Та чомусь після цих розрахунків згадується всім відома історія з «троянським конем»: «Бойтесь данайцев, дары приносящих».

Що ж до прогнозів для України на найближче майбутнє, то вони такі: приєднання України до НАТО чи ОДКБ або до іншого російського блоку безпеки мало ймовірне, більша імовірність збереження позаблокового статусу. Україна найближчі 5–10 років не буде ні членом ЄС, ні членом ЄвразЕС, поки що для цього немає ні політичного ні конституційного підґрунтя. «Водночас навіть експерти, котрі захищають ідею нейтралітету не виключають того, що в майбутньому Україна може відмовитися від цього статусу» [33].

Зовнішні рушійні сили залишатимуться головним чинником, що впливатиме на майбутнє України. Росія буде активно впливати на Україну, запускаючи тему геополітичного вибору. Зацікавлення Росії в інтеграції України до Євразійського союзу, окрім економічних чинників, пояснюється ще й демографічними. Росія поспішає приєднати до себе Україну, щоб встановити демографічний баланс з азійськими народами [30]. Секретар Ростовського регіонального відділення Російській Соціально-Консервативний Союз партії Єдина Росія Антон Бредіхін навіть пропонує після можливого вступу України в Митний союз переселити 7 млн українців до Сибіру для створення «демографічного кордону проти китайського напливу» [35].

Росія і надалі буде декларувати, що «... Україна є частиною російської сфери інтересів, (РФ) продовжуватиме реалізацію доктрини обмеженого суверенітету України» [34]. Самим простим методом при цьому буде залишатись економічний шантаж: зниження Москвою цін на газ тільки у разі вступу Києва до Митного союзу. «Мета виправдовує засоби», а тому, щоб змусити Україну змінити політичний курс – для Росії всі засоби гарні. Доказом цьому є вимога «Газпрому» сплатити 7 мільярдів доларів штрафу за невикуплений Україною газ.

Щодо інших економічних аспектів українсько-російських відносин, то експерти вважають можливими три способи взаємодії України з Митним союзом. Перший – встановлення спеціального режиму в торгівлі. Другий – використання періоду очікування, поки країни МС вступають до СОТ, для перегляду умов торгівлі за раніше підписаними угодами. Третій – вихід з СОТ з метою приєднання до ТЗ. Цей спосіб був би самим обтяжливим (для України), з висунуттям претензій на суму 4–6 млрд. доларів [31].

Головним завданням для України залишається цілеспрямоване продовження євроінтеграційної політики. У відповідності до висновків Ради ЄС щодо України, які були ухвалені 10 грудня у Брюсселі: «Рада підтверджує прагнення ЄС запровадити політичну асоціацію та економічну інтеграцію з Україною, у контексті Східного партнерства та на основі шанування спільних цінностей, визнаючи європейські прагнення України та вітаючи її європейський вибір» [32]. Але у Ради ЄС існує «серйозне занепокоєння з приводу політично вмотивованих ув'язнень членів колишнього уряду» а також занепокоєння щодо недоліків, які мали місце під час проведення парламентських виборів в Україні 28 жовтня. Для Українського уряду – це своєрідна «жовта картка», на яку просто необхідно реагувати і виправляти ситуацію, задля майбутнього підписання Угоди про асоціацію, що дозволить Україні позбутися пострадянського статусу, можливо вже у 2013 році.

Висновки. Український вибір між західноєвропейською і східноєвропейською інтеграцією повинен здійснюватися з урахування передусім власних стратегічних цілей, а не через зовнішній економічний тиск. Своє остаточне рішення, щодо надання переваги одному з двох центрів сили – Євросоюзу чи Росії, Україна має прийняти для реалізації її стратегічного, а не тактичного вибору.

Рух у напрямку євроінтеграції, приєднання до зони вільної торгівлі з ЄС – залишаються першочерговими завданнями для України. Інтеграція України з Росією в рамках єдиної структури може спричинити для нашої країни низку проблем, у першу чергу, пов'язаних з послабленням її державного суверенітету. Отже, для України ідея створення ЄАС – це реальна загроза її незалежності.

Бібліографічні посилання

1. Путін згадав про «більш важливі» речі у співпраці з Україною [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. Україна. – Режим доступу: http://news.dt.ua/POLITICS/putin_. – 2012. – 12.01. – Заголовок з екрану.
2. Путін зміцнюватиме центри «руського мира» в Україні [Електронний ресурс] // Український тиждень. – Режим доступу: . – 2012. – 13.01. – Заголовок з екрану.
3. Путін виступає за екзамен з російської мови та історії для мігрантів [Електронний ресурс] // Обозреватель – Режим доступу: <http://ukr.obozrevatel.com/news/64710-putin->. – 2012. – 23.01.– Заголовок з екрану.
4. Путин: жесткий ответ «вызывающему поведению» мигрантов [Електронний ресурс] // ИноСМИ. Ru – Режим доступу: . – 2012. – 23.01. – Заголовок з екрану.
5. Закон про регіональні мови набрав чинності [Електронний ресурс] // iPress.ua. – Режим доступу: – 2012. – 10.08. – Заголовок з екрану.
6. Російській мові в законі про регіональні мови приділяють більше уваги, ніж іншим [Електронний ресурс] // iPress.ua – Режим доступу: – 2012. – 28.07. – Заголовок з екрану.
7. Україно-російські відносини: соціологія на тлі російських виборів [Електронний ресурс] // Україна бізнес. Видавничий дім – Режим доступу: – 2012. – 30.03. – Заголовок з екрану.
8. РІА Новини: Україна в очікуванні російських змін [Електронний ресурс] // Новинар. – Режим доступу: <http://novynar.com.ua/worldabus/209494>. – 2012. – 25.01. – Заголовок з екрану.
9. Матола В. Ганапольський: Янукович може стати ворогом Росії через зближення з ЄС [Електронний ресурс] / В. Матола // Український тиждень. – Режим доступу: ua. – 2012. – 05.03.– Заголовок з екрану.
10. НГ: Негазова відповідь Києва Москві [Електронний ресурс] // Новинар. – Режим доступу:.. – 2012. – 19.01.– Заголовок з екрану.
11. Українська служба Бі-бі-сі: Росія-2012. З Путіним, але без національного лідера [Електронний ресурс] // Новинар – Режим доступу: <http://novynar.com.ua/bbc/208237>. – 2012. – 17.01.– Заголовок з екрану.
12. Путин В. Россия и меняющийся мир [Електронний ресурс] / В. Путин // Сайт Владимира Путина – Режим доступу: <http://putin2012.ru/#index>. – 2012. – 27.02.– Заголовок з екрану.
13. РІА Новини: Україна в очікуванні російських змін [Електронний ресурс] // Новинар – Режим доступу: <http://novynar.com.ua/worldabus/209494>. – 2012. – 25.01.– Заголовок з екрану.
14. Киев зарыл топор газовой войны до избрания Путина президентом [Електронний ресурс] // Newzz.in.ua – Режим доступу: . – 2012. – 27.01.– Заголовок з екрану.
15. С президентом России Путиным Украине придется трудно – эксперт [Електронний ресурс] // Подробности.UA – Режим доступу: . – 2012. – 05.03.– Заголовок з екрану.
16. Голова Держдуми: Євразійський союз буде неповним без України [Електронний ресурс] // Українські новини – Режим доступу: . – 2011.- 12. 11. – Заголовок з екрану.
17. Путін В. Новый интеграционный проект для Евразии – майбутнє, що народжується сьогодні [Електронний ресурс] / В. Путин // Передрук з газети «Известия в Украине»– Режим доступу: – 2011. – 1.11. – Заголовок з екрану.
18. Назарбаев Н. Евразийский Союз: от идеи к истории будущего [Електронний ресурс] / Н. Назарбаев // ЕВРАЗИЯ.org – Режим доступу: <http://evrazia.org/article/1823>. – 2011. – 31.10.– Заголовок з екрану.
19. Лукашенко А. Александр Лукашенко в статье «Известиям» – о будущем Евразийского союза [Електронний ресурс] / А. Лукашенко // Известия – Режим доступу: <http://izvestia.com.ua/ru/article/15424>. – 2011. – 19.10. – Заголовок з екрану.
20. Трилинг Д. Каримов раскритиковал Евразийский союз [Електронний ресурс] / Д. Трилинг // ИноСМИ.Ru – Режим доступу: . – 2011. – 10.12. – Заголовок з екрану.
21. Коровин В. Единственный шанс для Путина [Електронний ресурс] / В. Коровин // ЕВРАЗИЯ.org – Режим доступу: . – 2011. – 11.10.– Заголовок з екрану.
22. Главред украинского телеканала: Статья Путина – это утопия [Електронний ресурс] // Росбалт. RU– Режим доступу: <http://www.rosbalt.ru/ukraina/2011/10/04/897135.html>. – 2011. – 4.10. – Заголовок з екрану.
23. Украине нужен амбициозный проект, предложенный Путиным [Електронний ресурс] // Росбалт. RU – Режим доступу: . – 2011. - 05.10.– Заголовок з екрану.
24. Единственный выход для Украины – Таможенный союз, – Медведев [Електронний ресурс] // hvu1ua.org – Режим доступу: – Заголовок з екрану.
25. Медведев ждет от Азарова четкой позиции по Таможенному союзу [Електронний ресурс] – Режим доступу: – Заголовок з екрану.
26. Бжезінський: провальна політика США в Європі може призвести до поглинання України Росією [Електронний ресурс] // Український тиждень – Режим доступу: . – 2011. – 18.12. – Заголовок з екрану.
27. Если власть откажется от европейской перспективы, то Украина может исчезнуть с карты Европы, Гриценко [Електронний ресурс] // Newzz.in.ua – Режим доступу: . – 2011. – 02.12.– Заголовок з екрану.
28. Івшина Л. Два кінці однієї труби [Електронний ресурс] / Л. Івшина, А. Дубровик, Н. Білоусова та ін. // День – Режим доступу: . – 2011. – 13.12. – Заголовок з екрану.

29. Российско-украинские отношения. Перспективы вхождения Украины в Евразийский союз: онлайн-конференция Р. Ищенко [Электронный ресурс] // ИА REX – Режим доступа: . – 2011. – 05.12.– Заголовок з екрану.

30. Росія поспішає приєднати до себе Україну, щоб встановити демографічний баланс з азійськими народами [Електронний ресурс] // Український тиждень – Режим доступу: . – 2011. – 23.12.– Заголовок з екрану.

31. Толстов С. Перспективы Евразийского интеграционного проекта. Россия примеряется к мировым экономическим и политическим процессам [Электронный ресурс] / С. Толстов // Независимая газета – Режим доступа: – Заголовок з екрану.

32. Висновки Ради ЄС по Україні [Електронний ресурс] // Тиждень.UA– Режим доступу: – 2012. – 11.12 – Заголовок з екрану.

33. Merle Maigre and Philipp Fluri, eds., Almanac on Security Sector Management in Ukraine 2010 (Geneva: Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, 2010), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: . – Заголовок з екрану.

34. «Украина 2015: факторы стабильности и нестабильности во внешней политике» [Электронный ресурс] // hvyuua.org– Режим доступу: . – Заголовок з екрану.

35. В Единой России предлагают переселить 7 млн украинцев в Сибирь для создания «кордона против китайского наплыва» [Электронный ресурс] // Корреспондент.net – Режим доступа: – Заголовок з екрану.

Арабаджи Ю. І. Проблемы и перспективы украинско-российских взаимоотношений на современном этапе

Исследуются отношения между Украиной и Россией в контексте провозглашенного руководством нашей страны стратегического курса на европейскую интеграцию. Проанализирована доктрина евроазиатства относительно Украины. Показаны перспективы отношений Украины с Россией и с Евросоюзом.

Ключевые слова: Украина, Россия, Европейский Союз, национальные интересы, внешнеполитическая стратегия, интеграция, стратегическое партнерство.

Arabadgi Y. Problems and prospects of Ukrainian-Russian relations at the present stage

The thesis indicates attitudes between Ukraine and Russia in a context of a strategic course on European integration, which was proclaimed by the government of our country. The given research analyzes the doctrine of Eurasian in relation to Ukraine; examines the prospects of attitudes of Ukraine and Russia with the European Union.

The main purpose of this paper is to analyze the current problems of Ukrainian-Russian relations at the present stage and forecasts for the further development of partnership between the two countries.

Achieving this goal involves the study address the following main tasks: 1) to assess the current state of relations between Ukraine and Russia; 2) consider the statements of some politicians on the Ukrainian-Russian relations; 3) find out the causes of the crisis partnership between the countries; 4) explore ways and mechanisms to overcome the problems in bilateral relations; 5) analyze the results of sociological research on topical issues of Ukrainian-Russian relations; 6) clarify the position of leading Ukrainian and foreign experts, political scientists on the future of Russian-Ukrainian relations; 7) consider predictions about the further development of partnership between the two countries. The object is the current state of relations between Ukraine and Russia. The subject of the study is to further areas of partnership between the two countries.

Ukrainian choice between Western European and Eastern European integration should take into account especially their strategic objectives, rather than through external economic pressure. His final decision to extend the benefits of one of the two centers of power - the European Union or Russia, Ukraine has taken to implement its strategic, not tactical choice.

Keywords: Ukraine, Russia, the European Union, national interests, foreign policy strategy, integration, strategic partnership.

Надійшла до редколегії 17.02.2013 р.

УДК 352

В. П. Березинський

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА ЯК АГЕНТ ПОЛІТИЧНОЇ САМООРГАНІЗАЦІЇ

Розкривається теоретичний і практичний зміст поняття «територіальна громада». Визначаються ознаки територіальної громади, характеризується її роль і можливості в політичній самоорганізації населення адміністративно-територіальних одиниць.